

ZRCADLENÍ

(od tohoto čísla pravidelná rubrika Zdeňka Riegra)

„Cože? Plaňavovi je pětasedesát?!

„Vždyť furt vypadá stejně!” divil se zaujatě bývalý žák dr. doc. Iva Plaňavy, dnes vedoucího katedry psychologie Fakulty sociálních studií Masarykovy university v Brně. Jeho údiv byl oprávněný - a nezbývá, než doufat, že se s ním nějak srovná...

Co se týče mě: Neměl jsem to štěstí (a on možná měl tu kliku) být jeho studentem. Zato kolegou jsem mu již řadu let. Prvně jsem jej potkal na stránkách různých publikací. Byly to takové polosamizdaty. Ale to se jen mihnul. Pak jsem se s ním sešel na legendárním světovém kongresu rodinné terapie v Praze v květnu 1987. Existuje dokonce fotografie: jakýsi účastník, já vyplazující jazyk a Plaňava mluvicí a Plaňava zaujatý a Plaňava vypadající stejně jako dnes a nevíšící si nějakého fotoaparátu. Byl jsem hrdý, že mohu být poblíž tohoto významného odborníka, který byl v té době vychovatelem v dětském domově v Hodoníně u Kunštátu (dobře a smysluplně skryt před tehdejším režimem) a zároveň externě působil v manželském a rodinném poradenství. A můj vyplazený jazyk? Prostě nevědomě vědomá reakce na obnažený fotoaparát.

Pak se stalo cosi neuvěřitelného. Pošití kolegové nás pozvali, abychom jim ukázali svoji práci. Poslali zvací dopis (takové dopisy byly tehdy vyžadovány dokonce i od zemí, kde vládly *bratrské strany*) a mohli jsme vyrazit na cestu. Bylo nás pět - a Ivo Plaňava mezi námi. A společně jsme

zažili týden, který řadím k nejpodnětnějším a k nejhezčím ve svém dosavadním životě. Měl jsem možnost vidět Iva v akci. Dělal nám - Českoslovákům - čest. Sblížili jsme se a dodnes to každý 13. pátek v měsíci oslavujeme. Je to vzpomínka na pátek 13. listopadu 1987 - náš týdenní pobyt v Polsku právě končil a pošití pracující pod vedením alkoholůžů týž den pořádali v rámci boje proti alkoholismu podivuhodnou akci „masového vylévání alkoholu do umyvadel, záchodů a van“ („van“ není od mírně poetického slova „vanouti“, ale od slova značně hygienického: „koupací vana“). Prožívali jsme proto v ten pátek třináctého společně s polskými kolegy malé trauma: naše vydařená a příjemná setkání končila, chtěli jsme se tudíž náležitě rozloučit. Jak ale - když umyvadla, záchody a vany měly být masově opijeny a lidské bytosti naopak kolektivně neměly ten den polknout ani kapku alkoholu? Dojímavý zážitek. Vlastně: moc si toho radši nepamatuji. Je to takové *wokno* z nezdrženlivého abstinování...

Nu - a od té doby mám s panem doktorem a nyní docentem Ivem Plaňavou kontakt průběžný. Díky jemu a kvůli němu jsem měl tu čest vidět poprvé moře. V Bulharsku, které je rodištěm jeho krásné a moudré ženy. Pod žhoucím sluncem jsme tam - to ještě vládla strana komunističeskaja - vymysleli Dílmart, jehož životnost jest potvrzena dodnes (právě začíná další běh). Dokonce jsme o tom v září 1989 referovali na Purkyňce a mluvili současně o oněch

známých *ostrůvcích pozitivní deviace*, přičemž jsme - na podnět Petra Boše, vrstevníka Iva Plaňavy - zakládali „pracovní skupinu manželské a systemické terapie“ (to „systemické“ bylo přáním Petra Boše, já tehdy ještě pořádně nevěděl, oč jde - dnes již, samozřejmě, systemika patří mezi entity mé objektivní reality). Věřím, že tato pracovní skupina, která by bez Plaňavy nevznikla, předcházela aktivní účasti na utváření účtyhodné Asociace manželských a rodinných poradců. Byla to doba těhotného výkřiku. Již kopal, ale nebylo jej ještě slyšet.

Nu - a co bylo dál? Zaujetí pozicí tiché opozice nám vzal převrat v listopadu 1989. Již nebylo třeba se vymezovat hranicemi svého ostrůvku (za který budiž děkováno naší profesi), ale naopak: jasně pojmenovat svoji pozici a *dělat ji*. Někteří z nás to nedokázali: bylo lehčí dělat opozici než pozici. Ivo Plaňava patří k těm, který dokázal aktivně (s tíhou nesmírné zodpovědnosti) přispět k utváření nové a smysluplnější pozice - a to nejen odborně. Vrátil se mezi univerzitní učitele. Vydal knížky, které patří ke špičce v oblasti preventivně-terapeutických publikací. A stále zůstává v roli inspirátora. A garanta. A laskavého obhájce. Neúnavně a přesto, že by si měl dovolit a udělit a nařídít a užít a předepsat trochu klidu. Což, jak doufám, o něm napíší i při dalším jubileu. *Že jo, vole.*

(Pozn. pro některé mladé kolegy: Oslovení „Vole“ patří u nás „-sátníkům“ mezi projevy bytostné blízkosti, přiznání a lásky. Volové jsou předchůdci beatníků /bytostníků/, kteří se úspěšně vzeprli deformacím od postmoderně definovaného plurálu.)

Zrcadlo na stromě aneb Jak jsem v podpažním šeru zahlédl jikry ohně u dna

Některé knížky přicházejí oklikou a se zpožděním a přesto stále v pravý čas. Takovou knížkou je sbírka básní Oldřicha Čálka „Zrcadlo na stromě“ (vydalo ji v r. 1996 nakl. PROTIS, Nuselská 55, Praha 4). 84 básní - sentencí, oslovení, poselství - prosvítajících zdi času, který setrval ve stopách, ještě modravě teplých... A láska s pažemi samoty, jimiž se sami objímáme... Vidoucí nevidomý. Co dodat? „*Děkuji Vám!*“

Tak tento odstavec přichází mnoho měsíců po tom, co jsem napsal odstavec předcházející, který je esencí první reakce na četbu. Teď chci být zpravodajem o Čálkově knížce. V žádném případě ne literárním hodnotitelem (jsem jině profese). Podobně jsem se ostatně již zmínil o Čálkově sbírce „Na zemi“ (v Konfrontacích č. 2/1998). Sbíрка „Zrcadlo na stromě“ na ni navazuje, rozšiřuje ji o další varianty a odlesky, které z nich vyplývají a zrcadlí se na nich a v nich. Potřebuje - stejně jako sbírka předcházející - číst opakovaně a občas nahlas. Postupně se mi v ní vynořilo pět trsů témat. První spoluutváří tato témata: Láska, Smysl, Jistota, Zrak, Nahota. Druhý trs obsahuje: Oheň, Světlo, Tma, Stín, Čas. Třetí: Domov, Pravda, Vůně, Něha, Klín. Čtvrtý: Srdce, Smích, Zvon, A pátý: Tanec, Hudba, Tělo. Všechny uvedené trsy jsou zalévány rytmem, který si uchovává vnitřní napětí. A umí si pohrát i s nástrojem jazyka: (...) a věrnost nevyvěřá/ neboť řád zrady řadí / a radí k radosti / že tvář je pouhý tvar / a hrát už není hřát / (s. 42). Takhle bych mohl citovat stále. Radši si sbírku přečtete.

Položil jsem si otázku, která souvisí s časopisem, v němž tato zpráva vychází: „Je možné, že v Čálkově sbírce naleznou text,